

Operatie Grote Sterns

J. P. Strijbos

Foto's van de schrijver

Van oudsher had ons eiland Texel de faam van het vogeleiland. En niet zonder reden, want ons grootste waddeneiland is door alle tijden heen zeer vogelrijk geweest. Dat was reeds het geval toen de Haagse kunstschilder Pieter van Cuyck in de tweede helft van de achttiende eeuw het eiland herhaaldelijk bezocht en er rondzwakte. En onze dr. Jac. P. Thijsse, die er in 1890 benoemd werd tot bovenmeester van de Franse School in den Burg, heeft nimmer nagelaten te getuigen van de weelde aan vogels op 'Het Gouden Boltje', zoals de Texelaars hun eiland zo gaarne noemen. Maar in de loop der jaren kwam de klad er in en Texel moest een veer laten en wellicht wel twee. Er is wel eens beweerd dat dr. Thijsse, als ambassadeur van Texel en tevens als propagandist, een niet te stuiten zwellende stroom van bezoekers naar dat eiland heeft gelokt en door zijn publicaties en in het bijzonder door zijn Verkade Album 'Texel' oorzaak is geweest, dat het vogeleiland een trekpleister werd voor toeristen en dagjesmensen. In het bijzonder een geliefd vakantieoord en recreatiegebied voor ongetelde vaderlanders. Niet het minst voor onze burens, speciaal uit het nabije Roergebied, een industriegebied, waar de lucht verpest wordt door roet, smook, zwaveldampen en kwalijke gassen. En hoe zij dat oord ontvluchten en op Texel gearriveerd zijnde en dan, ook bij het allerslechtste beestenweer uitroepen: 'Herrlich, wundervoll, frische Luft'. En frisse lucht is er op Texel nog genoeg.

Dr. Thijsse zou Texel ontdekt hebben, maar ook zonder hem zou het eiland geworden zijn, wat het thans is. Een geliefd recreatieoord voor vele duizenden, dat daardoor voor vele andere duizenden die rust en stilte weten te waarderen zijn charme voor een belangrijk deel heeft verloren. Het is moeilijk om nu precies aan te geven en de factoren te noemen die de oude glorie gedeeltelijk deden verdwijnen. De ruilverkaveling, het intensief bewerken van de bodem en het moderniseren van landbouw en veeteelt, het toenemende gebruik van kunstmest en het toepassen van de verschillende niet afbreekbare pesticiden, de beangstigende en steeds maar toenemende stroom van gasten en het groeien van de eigen bevolking, het ontbreken van voldoende aandacht en liefde voor de bijzondere en dierbare schoon-

De vogelwachters hadden in 1975 een motorcarrier tot hun beschikking.

heid van het eiland, zijn stellig mede schuldig aan het verlies van heel veel moois. Maar nog altijd een oord, dat natuurvrienden en vogelliefhebbers in verrukking kan brengen.

Lang voor de Eerste Wereldoorlog kampeerden wij er. Dat kon toen nog en wij be-seften toen niet wat over een grote mate van vrijheid wij toen beschikten. Ons tent-je stond nabij het Horntje, niet ver van de woning van Johannes de Porto, die ons eieren leverde voor 4 cent per stuk en een kan volle zoete melk voor 6 cent. Wij kampeerden in de duinen bij de Bleekersvallei en bij De Koog. Een dag later stond onze tent bij het reddingboothuisje aan de noordrand van de Slufter en de waterput verschaftte ons goed drinkwater. Later streken wij neer in de polder Het Noorden. Wij sliepen op helm en zeegras, want luchtmatrassen moesten toen nog uitge-vonden worden. In de polder Het Noorden was alleen bonenstro beschikbaar, wat sterk af te raden is, zoals de ondervinding ons leerde, want dat zit vol met kriebel-spinnetjes, luisjes, kevertjes en torretjes. Dat bezorgde ons een zeer onrustige nacht met veel gezucht, gesteun en gejeuk en ik zie nog de brede rug van onze zwaarwichtige Ko Doncker, die in het holst van de nacht overeind kwam en terwijl hij een betere ligplaats in het stugge en harde bonenstro trachtte te construeren, verzuchtte: 'Ik lijk verdorie wel een broedse Lepelaar'. Vooral voor degenen onder ons die gevoelig waren voor wat wij in onze onwetendheid 'klimaat-schimmel' noemden was al dat gekrap en gejeuk een zaak van bittere ellende. Later kwamen wij er achter dat die huiduitslag ontstaan was door de haren van de Bastaardsatijn-vlinder, die daar in de duinen nabij De Koog zeer talrijk was.

Dat was inderdaad nog 'vrij' kamperen. Dat is thans allemaal gereglementeerd en tegenwoordig dien je in het bezit te zijn van een geldig kampeerpaspoort of de 'middelbare akte kamperen' kunnen tonen. In de lang vervlogen tijd nestelden er nog talrijke Dwergsterns langs het gehele Norrdzeestrand van Texel, van paal 9 tot onder de Eierlandse vuurtoren. Men kon zelfs broedende exemplaren ontdekken in de polder Het Noorden en in de Prins Hendrik Polder. In 1910 vonden wij voor het eerst een nest van een Stormmeeuw en wel op een 'kopjesduin' bij De Slufter. Deze soort was toen nog een zeer zeldzame broedvogel in Nederland en zijn zegetocht was toen nog niet begonnen. De Grauwe Kiekendief was in opkomst en zou in de daarop volgende jaren een tamelijk algemeen voorkomende broedvogel worden in de galigaanvelden, de heide en kruipwilg en duindoorn van de laag gelegen duin-valleien. Er waren vele Velduilen en wat een nesten van Torenvalk vonden wij niet op de grond. De Polder Waalenburg was toen nog talrijke Zwarte Sterns rijk. De Lepelaars kregen pas na 1934 vaste voet in De Muy, toen zij in dat jaar 40 jongen wisten groot te brengen. In de loop der volgende jaren nam hun aantal steeds toe en er waren jaren dat er niet minder dan 100 paren hun nesten in het riet en in de lage waterwilgen van de duinplas bouwden. Dat is thans echter niet meer het geval, hun aantal nam steeds af en het gaat helemaal niet naar wens met de Texelse Lepelaars. De Kemphanen, eertijds talrijk, gingen achteruit en hetzelfde is te zeggen van de Strandplevier en de Bontbekplevier.

Maar de grootste verliezen leden de Visdieven en vooral de Grote Sterns. Ook met de Dwergstern ging het mis en Texel raakte deze kleine sternsoort kwijt.

De geschiedenis van de Grote Stern bezorgde de vogelwachters witte haren. Nadat de glorie van het oude Eierland verbleekt was kwam er een periode dat deze soort nergens een blijvende broedplaats kon veroveren. Af en toe probeerden enkele exemplaren het, maar verdwenen dan weer. Een kolonie op De Bol in de polder Het Noorden in 1906 werd vernield door grazend vee. Zij verschenen in de polder Waalenburg en in de weilanden en ook op het buitendijkse land van De Schorren achter de polder De Eendracht, maar hoge zomervloeden deden de eieren weg-spoelen. In de eerste jaren van de Tweede Wereldoorlog schatte men het aantal op dat broedterrein op ongeveer 8000 paren. Maar onze bezetters raapten roekeloos alle eieren en in de lente van 1945 was er geen enkele Grote Stern meer te beken-nen. Pas vrij laat in de broedtijd werden er in totaal ruim 150 legsels uitgebroed. In de daarna volgende jaren steeg het aantal weer tot omstreeks 2000 nesten en in 1956 en 1957 waren er volgens schattingen ruim 7000 paren. Na tal van schomme-lingen daalde het aantal weer en in 1962 waren er nog maar 550 paren en in het vol-gende jaar bleven de Grote Sterns weg en Texel was deze vogelsoort kwijt. Elk voorjaar keken de vogelwachters uit naar de terugkeer van deze sternsoort. In

1966 hadden twee paren succes toen zij jongen wisten groot te brengen. Daarna was het weer mis.

In 1970 was er weer een broedgeval en in het volgende jaar was het bestand weer aangegroeid tot 70 paren. Kees Boot en zijn jongere broer Gerrit die als vogelwachters het Schorregebied bewaakten zagen weer wat licht in de duisternis. Hun hoop ging in vervulling toen in 1972 het aantal was gestegen tot 107 paren. Een hoge stormvloed was oorzaak dat alle eieren wegspoelden en slechts één jong de wijde wereld inging.

In 1974 wisten 211 paren jongen omhoog te brengen en vele meenden dat wij het dieptepunt waren gepasseerd. Toch had het maar een haartje gescheeld of een hoge zomervloed had weer roet in het eten gegooid. Doch het gevaar werd bezwoeren toen de beide vogelwachters, daarbij dapper gesteund door hun collega Cees Dijkers, op eigen initiatief besloten een dijk van zware zandzakken te bouwen rondom de bedreigde broedplaats. Dat had een mooi resultaat, want alle nesten kwamen tot hun recht.

Ook in 1975 zagen de vogelwachters hun Grote Sterns weer terugkeren. Er gingen zich drie groepen vormen, waarvan twee zich bevonden op het hoogste gedeelte van het Schorregebied, maar de derde zou bij hoog water stellig gevaar lopen. Er

Het bouwen van de zandzakkendijk rondom de bedreigde grote sternkolonie

werd weer besloten een ringdijk rondom de kolonie te leggen. Intussen waren er nog tal van nesten bijgekomen door wat laatkomers en het totaal was nu gekomen op 420 nesten. Op een nacht kon Kees Boot de slaap niet vatten en lag maar te piekeren over zijn Grote Sterns. Hij luisterde naar de bulderende wind, kwam het bed uit en spoedde zich naar De Schorren. Hij gaf mij een tip dat zij de volgende morgen bij laag water met de zware zandzakken zouden gaan zeulen, zodat ik het gehele karwei zou kunnen filmen en fotograferen. Ze hadden nu de beschikking over een motorcarrier, wat het werk aanmerkelijk kon verlichten. Maar het bleef toch een 'ruggig' werkje volgens Kees, waarmee hij te kennen gaf dat het gesjouw met die loodzware zakken met nat zand, elk 50 kilo wegende voor een belangrijk deel op je rug aankwam.

Er stond een koude en harde noordenwind en daar de sterns niet al te lang van hun nesten mochten blijven, ging alles in een snel tempo. Nauwelijks was het werk geklaard en hadden wij ons verwijderd, of wij zagen hoe een krijtwitte wolk van vogels neerdaalde en deze weer spoedig op hun eieren zaten. Intussen hadden wij nog weer 12 nieuwe nesten geteld, zodat het totaal nu op 432 paren kwam te staan. Als alles meezit, zijn het er het volgende jaar 1000 meende Kees en daar is nu alle hoop op gevestigd.